

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ристаних можливостей; ПрАТ «Тернопільський молокозавод» – в колі аутсайдерів.

Визначимо конкурентоспроможність продукції кожного підприємства ($Ksop_{ia}$).

$$Ksop_{ia} = \frac{(Rang_A - Rang_i)}{D_v};$$
$$Ksop_{обмола} = \frac{(3,2 - 1,7)}{1,5} = 1;$$
$$Ksop_{гала} = \frac{(3,2 - 2,3)}{1,5} = 0,6;$$
$$Ksop_{юра} = \frac{(3,2 - 2,8)}{1,5} = 0,26;$$
$$Ksop_{термола} = \frac{(3,2 - 3,2)}{1,5} = 0.$$

Таким чином, ПрАТ «Обухівський молокозавод» є лідером за рівнем конкурентоспроможності продукції відносно проаналізованих ключових конкурентів, але існує загроза втрати лідеруючих позицій через його найближчого конкурента – ПрАТ «Галичина», тому керівництву підприємства необхідно спрямовувати зусилля і ресурси на розробку заходів щодо підтримки та нарощення конкурентних переваг для успішного представлення продукції на ринку.

Висновки

Для оцінки конкурентоспроможності продукції підприємств молочної промисловості нами було застосовано графічний метод та метод набору конку-

рентоспроможних елементів, за результатами яких можна стверджувати, що об'єкт дослідження характеризується високим рівнем конкурентоспроможності продукції відносно проаналізованих ключових конкурентів, але потенційні можливості підприємства полягають в удосконаленні маркетингових показників продукції – розширенні асортименту, урізноманітненні дизайну упаковки, розширенні мережі збуту, реалізації ефективної рекламної політики.

Список використаних джерел

1. Продіус Ю. І. Формування системи забезпечення конкурентоспроможності промисловості : [монографія] / Ю. І. Продіус. – О. : Астропrint, 1999. – 72 с.
2. Самочкин В. Н. Гибкое развитие предприятия: анализ и планирование. – М.: Дело, 2000. – 376 с.
3. Павлова В. А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: [Монографія] / В. А. Павлова. – Дніпропетровськ: ДУЕП, 2011. – 276 с.
4. Загородній А. Г. Оцінювання конкурентоспроможності інноваційної продукції в процесі вибору інноваційної стратегії підприємства / А. Г. Загородній, В. М. Чубай // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 99–110.

УДК:553.042

А.В. БОДЮК,

к.е.н., с.н.с., в.о. завідувача кафедри Київського університету управління та підприємництва

Геолого-вартісний аспект досліджень корисних копалин

Економічна геологія обґруntовується теоретично і практично як геологічна наука, що віддзеркалює економічну сторону геологічних об'єктів та процесів з ними, досліджує економічні потреби геологічного походження. Корисні копалини розглядаються в якості виробничих об'єктів, мінеральної сировини для використання у виробництві промислової продукції.

Ключові слова: потреби, ресурси, надра, корисні копалини, родовища, економічний, показники.

А.В. БОДЮК,

к.э.н., с.н.с., и.о. зав. кафедры Киевского университета управления и предпринимательства

Геолого-стоимостный аспект исследования полезных ископаемых

Экономическая геология обосновывается теоретически и практически как геологическая наука, которая отражает экономическую сторону геологических объектов и процессов с ними, исследует экономические требования геологического происхождения. Полезные ископаемые рассматриваются в качестве производственных объектов, минерального сырья для использования в производстве промышленной продукции.

Ключевые слова: потребности, ресурсы, недра, полезные ископаемые, месторождения, экономический, показатели.

A. BODYUK,

c.e.s., s.r.w., acting as manager of department, Kyiv university of management and enterprise

Geological and cost aspect of researches of minerals

Economic geology is grounded in theory and practically as geological science which reflects the

economic side of geological objects and processes with them probes economic trebi of geological origin. Minerals are examined in quality production objects, mineral raw material for the use in the production of industrial goods.

Keywords: necessities, resources, bowels of the earth, minerals, deposits, economic, indexes.

Постановка проблеми. За поширеними літературними джерелами, за матеріалами Інтернет, геологія (від грец. γῆ — земля, і грец. λόγος — наука) являє собою комплекс наук про Землю, її історію та процеси, що її створили. Але сучасна геологія, як природнича наука, незважаючи на корінь гео в назві, не обмежується вивченням Землі, оскільки, наприклад, поширює дослідження на космічні об'єкти, лікувальні процеси, сферу будівництва і т. д. Геологія належить до надто містких природничих наук. Вона об'єднує ряд галузевих наук, наприклад, геологію корисних копалин, мінералогію, гідрогеологію, інженерну, історичну геологію та ін.

Фахівці кожної з цих наук у процесі досліджень «вручну» або з використанням певних технічних засобів і методів, а також виконання допоміжних робіт, з застосуванням галузевих технологій, здійснюють науково-виробничу діяльність, яка потребує певних витрат, формують певні наукові та господарські результати і т.д. Ці результати необхідно використовувати і для оцінювання корисних копалин та їх родовищ як вартостей народної власності [1].

Отже, логічно розглядати технічні, технологічні, економічні та інші сторони пошуково-розвідувального надрокористування і відповідно їм проблеми. Зокрема, проблеми дослідження процесів геологічного вивчення надр (ГВН) вирішувати як науково-виробничі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам надрокористування, його раціоналізації, економіки, фінансування, екології присвячені праці відомих науковців, зокрема, І.Д. Андрієвського, О.Б. Боброва, С.А. Вижви, М.М. Гуреєва, С.В. Гошовського, М.М. Коржнева, Г.М. Корчагіна, М.Д. Красножона, М.М. Курило, О.І. Левченка, Б.І. Малюка, В.С. Міщенка, Т.П. Міхницької, В.А. Михайлова, О.В. Плотнікова, В.А. Рябенка, Г.І. Рудька, Б.П. Чиркіна, М.А. Якимчука та ін. [2 – 6].

Однак ми, перш за все, вважаємо за необхідне відмітити, що в їх дослідженнях не приділялося належної уваги висвітленню теоретико-вартісних відображеній ГВН, галузевої економічної діяльності в розрізі наземних господарських про-

цесів та у поєданні з надривими (літосферними), науково-технічними і фіiscalьним факторами. Всі проаналізовані недоліки у взаємозв'язку й обумовлюють актуальність розробки теоретичних проблем економічної геології (ЕГ) для їх вирішення та висвітлення у наукових виданнях.

У літературних джерелах геологічного напряму поширені дослідження так званих геолого-економічних оцінок родовищ корисних копалин. Зразу ж зауважимо, що техніко-економічні розрахунки виконують фахівці, що розробляють технічні проекти. Однак немає поняття економічної техніки, економічної технології і т.п. Хоча логічними є поняття торгової, військової техніки і т. д. Окремо відмітимо, що існують галузеві економіки: економіка промисловості, сільського господарства, будівництва, торгівлі, економіка гірництва і т.д. Можна досліджувати економіку надрокористування, економіку геологорозвідувальних робіт і т.п. Але поєданням цих економік не можна, як вважає Коржнев М. М. та інші фахівці – геологи сформувати нову дисципліну геологічного циклу – економічну геологію [3, с. 8].

Керівники у минулому економічних управлінь Державної геологічної служби (Держкомгеології) к.е.н. Андрієвський І.Д., Kochur M.B. вважають, що такого поняття, як економічна геологія, не може бути. І не безпідставно. Оскільки в сучасних літературних джерелах на геологічну тематику описуються дослідження або геологічного змісту, або економічного, а то й фінансового.

Найбільш поширеним у монографічній літературі, дисертаційних роботах є дослідження (нібито) економіки родовищ. При цьому вивчаються, як правило: натуральні показники (запаси, період експлуатації, глибина залягання, якість сировини тощо) тобто природні параметри корисних копалин та їх родовищ; переважно фінансові показники, що очікуються, уже майбутньої промислової експлуатації розвіданих родовищ (розрахункові собівартість видобування, прибуток, рентабельність і т.п.). Безумовно, що такі показники цікавлять геологічні та гірничі підприємства і державу, оскільки вони мають бізнесову значимість. Але ж промислова експлуатація родовища – це діяль-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ність не геологічних підприємств, а добувної промисловості. Зауважимо, що на добувних підприємствах є посади геологів, але вони займаються дорозвідкою експлуатованих родовищ.

До речі, паспорт наукової спеціальності «Економічна геологія» містить назви пунктів правового змісту, мінерально–сировинної бази, екології та ін. Але поняття мінерально–сировинної бази, на наш погляд, належить до сфери експлуатаційного надрокористування, хоча вона є продуктом ГВН. У зв'язку з цим зауважимо, що передача родовищ в експлуатацію належить до компетенції Державної комісії України по запасах корисних копалин (ДКЗ).

В геологічній літературі та у відповідній геологічній документації застосовується поняття геолого–економічних оцінок родовищ корисних копалин, що передаються в експлуатацію. Але ж такі оцінки вузько значимі та призначені для виконання оцінок в процедурах передачі родовищ в експлуатацію, тобто відносяться до сфери ДКЗ, а не геологорозвідувального процесу. Бо ж геологорозвідувальний процес нерідко проходить багато років, ємкий за видами й обсягами досліджень і робіт тощо. Зазначимо також, що у процесі виконання досліджень мали певні труднощі у розумінні науковцями–геологами наших положень щодо ЕГ. Навіть не визнавалось включення до паспорта спеціальності пункту «Теорія економічної геології».

Із приведених фактів випливає, що опубліковані визначення ЕГ проблематичні. Не випадково науковці геологічного факультету КНУ ім. Шевченка іноді пояснюють називу «економічна геологія» результатом не об'єктивного переводу з англійського відповідного американського вислову (назву журналу). Але все ж таки, мабуть, справа не у перекладі. На наш погляд, оскільки існують поняття «економічна географія», «економічна кібернетика», навіть «економічна людина», тому, на наш погляд, має право на існування поняття ЕГ, відмінне від економіки ГВН, гірництва. Бо ж поняття інформації є відносним. Тільки поняття ЕГ необхідно дати адекватне теоретичне обґрунтування та висвітлити практичну значимість цієї геологічної науки для розвитку економіки країни, а то й підвищення добробуту народу.

Метою написання **статті** є розробка системи понять, що дозволяють охарактеризувати як економічні об'єкти корисні копалини відповідно до потреб в них, їх родовища у процесі вивчення

надрових ресурсів, проведення пошуково–розведувальних досліджень і робіт, як процесу створення надро–ресурсних вартостей, тобто виокремлення з надр корисних копалин, їх родовищ та оцінювання як активів цього природного багатства як народної власності. Оскільки нами обґрутується потребово–ресурсна концепція ЕГ, як пропонується її називати.

Виклад основного матеріалу. Мінераль–но–сировинні ресурси за поширенням в надрах і господарським використанням мають світові масштаби, тому відповідно проблеми ГВН необхідно відносити до глобальних. До того ж ГВН здійснюється з метою збільшення багатства країн, зокрема, задоволення суспільних потреб у сировинних ресурсах і продуктах їх переробки.

Міжнародний стандарт фінансової звітності 6 (МСФЗ 6) «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин», включаючи Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та Тлумачення (КТМФЗ, ПКТ), виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року, дає наступні визначення [7]. Активи розвідки та оцінки трактуються як видатки на розвідку та оцінку, визнані як активи відповідно до облікової політики суб'єкта господарювання. Видатки на розвідку та оцінку трактуються як видатки, понесені суб'єктом господарювання, у зв'язку з розвідкою та оцінкою запасів корисних копалин до того, як доведено технічну здійсненість та комерційну доцільність видобування корисних копалин.

Розвідка та оцінка запасів корисних копалин трактуються як пошук запасів корисних копалин (включаючи мінерали, нафту, природний газ та подібні невідтворювані ресурси) після отримання суб'єктом господарювання юридичних прав на розвідку на конкретній території, а також визначення технічної здійсненості та комерційної доцільноті видобування корисних копалин.

Відповідно МСФЗ 6 розвідані у процесі геологічного вивчення надр запаси корисних копалин, з погляду бухгалтерського обліку, потрібно називати активами. А виходячи з суспільної значимості їх як природних утворень логічно називати народним багатством, оскільки надра за Конституцією України є об'єктами власності Українського народу. Розвідування даних активів логічно розглядати як процеси виокремлення в надрах народного багатства для його використання.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До речі, поняттю багатства даються різні визначення. Воно, наприклад, трактується через поняття майна, як достаток та надлишок цінних ресурсів, матеріальної власності і т.д. Національне багатство визначається як сукупність нагромаджених (накопичених) матеріальних благ (засобів виробництва та предметів споживання), створених працею попередніх і теперішніх поколінь людей, та залучених до економічного обороту природних ресурсів і фінансових коштів. За натурально-речовинним складом національне багатство трактується як сукупність багатьох споживних вартостей. Таким чином, поняття багатства належить до економічних категорій. До природних ресурсів належать і багатства надр, що досліджені в процесі їх геологічного вивчення.

У комплексі геологічні, геофізичні, геодезичні та інші дослідження і роботи з вивчення надр, розміщення корисних копалин, оцінки їх властивостей також поширені у світовому масштабі і підпорядковані задоволенню економічних потреб народного господарства будь-яких країн у мінеральній сировині. Зауважимо, що поняття економічних потреб широко вживається в літературних джерелах. Однак поняття геологічних потреб, геолого-процесуальних потреб, геолого-прикладних потреб у відомій нам літературі геологічного профілю теоретичного відображення чи обґрунтування не отримали.

Обґрунтуємо визначення і прикладний зміст окремих понять. За словниковим тлумаченням, геологія – як наука вивчає «...речовинний склад землі, будову, рухи та історію розвитку земної кори, послідовність розвитку органічного світу, утворення й розміщення корисних копалин» [3, с. 156]. Складові земної кори логічно називати геологічними об'єктами, що знаходяться в надрах. До речі, геологічна карта також належить до геологічних об'єктів. Але вона створюється і знаходиться не в надрах. Отже, поняття «геологічний» слід розуміти як характеристику внутрішньоzemних накопичень речовинних компонентів, створених без праці людини.

За офіційним визначенням, геологічна діяльність – «...виробнича, наукова та інша діяльність, що пов'язана з геологічним вивченням надр» [3, с. 159]. Це визначення, на нашу думку, не обґрунтоване. Поняття «геологічна діяльність», на наш погляд, не може застосовуватися взагалі. Діяльність властива людині, колективу людей,

керівникам геологічних підприємств і т.д. Процеси у земній корі проходили мільярди років, тобто у далекому минулому, без участі людини. Інша справа, коли мова йде про сучасну діяльність людини, виконання нею певних робіт з вивчення речовинного вмісту земної кори. Тому, на наш погляд, логічно застосовувати поняття ГВН, як виду певної діяльності фахівців. Але має право на застосування поняття «геологорозвідувальні роботи» в офіційному визначенні як комплексу спеціальних робіт і досліджень, що здійснюються з метою вивчення надр [3, с. 160]. Однак це визначення звужує види і структуру специфічної діяльності фахівців з ГВН на сучасному науково-технічному рівні, оскільки робота, на наш погляд, є механічними діями. Крім того, поняття робота (механічна) і дослідження (творчі) відмінні.

Бо поняття «робота» в бухгалтерському обліку має визначення у тріаді: продукція, роботи, послуги. Нами «робота» розглядається як поняття ланцюжка структурного поділу праці людей за складністю: дія, операція, робота, процес (технологічний), виробництво. Отже, потребують структурного уточнення межі застосування поняття геологорозвідувальних робіт як робіт з встановлення наявності корисних копалин в надрах і викремлення їх родовищ.

Так, у числі таких робіт можна віднести гірничорозвідувальні роботи, до яких, зокрема, належать кріплення відкритих і підземних гірничорозвідувальних виробок, які проводяться у комплексі з ГРР з метою розкриття гірничого розрізу, відбору проб гірських порід, корисних копалин, облаштування гірничих камер для буріння, тимчасова консервація розвідувальних свердловин та ін. Тому розглянемо інші визначення, що приводяться в геологічній літературі. Офіційно дано визначення геологорозвідувальному процесу: «...сукупність послідовно й цілеспрямовано здійснюваних дедалі більш детально геологорозвідувальних робіт з картування, прогнозування виявлення й геолого-економічної оцінки дедалі більш локальнихrudносних (продуктивних) ділянок надр методом послідовних наближень відrudних районів (полів) доrudних покладів (блоків)» [3, с. 160].

На наш погляд, це визначення регламентує виробничий процес, але у більш широкому значенні, ніж конкретний технологічний безпосереднього вивчення надр. Бо, наприклад, тільки картування або прогнозування являють собою

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

комплекси різноманітних технологічних процесів. Але, за нашим переконанням, приведене визначення геологорозвідувального процесу надто вузьке. Скільки геологічне вивчення надр охоплює систему геологорозвідувальних процесів, тому за масштабністю його доцільно розглядати як галузеве виробництво.

Курило М.М. вживає поняття геологорозвідувального виробництва [6]. Поняття «виробництво», за словником, тлумачиться у розумінні виготовлення, вироблення предметів, матеріалів і т. ін., як праця людини над безпосереднім виготовленням продукції, як галузь народного господарства і т.д. [4, с. 105]. Геологічні підприємства здійснюють свою господарську діяльність по вивченю складу і стану надр та відображеню результатів вивчення у формі інформації (геологічних карт, звітів та ін.).

За словниковим визначенням, надра являють собою «...глибини землі та все те, що міститься під земною поверхнею» [8, с. 423]. На наш погляд, таке визначення розплывчасте і не може вважатися як досконале. Оскільки, наприклад, належні до «все те» живі організми або кості мамонтів, інші продукти археологічних розкопок не можна називати надрами.

За офіційним визначенням, надра – це «...частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і простягається до глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння» [3, с. 171]. А «геологічне вивчення надр – спеціальні роботи і дослідження, спрямовані на одержання інформації про надра з метою задоволення потреб суспільства» [3, с. 159].

З наведених визначень випливають логічні висновки: 1) ГВН слід розглядати як більш широке поняття, ніж геологорозвідувальні роботи; 2) ГВН належить до понять науково–виробничого змісту; 3) за офіційним визначенням вивчення надр здійснюється з метою задоволення потреб суспільства, хоча ці потреби не названі. З погляду ЕГ геологічне вивчення надр можна розглядати як процеси, що поєднують чотири складові: а) природну (корисні копалини та їх середовище); б) труду (діяльність фахівців: працю, з застосуванням певних засобів, її організацію, технічне забезпечення і т.д.); в) функціональну, що поєднує складові: виробничу (буріння, розкопки); наукові дослідження, включаючи підготовку геологічних звітів. Тому ГВН слід розглядати як двуединий процес:

природно–економічний. Причому природна складова повністю належить до геології. Економічна сторона процесів ГВН відображає природну, тобто реалії щодо корисних копалин та їх родовищ, підпорядкована їх вивченю, віддзеркалює лише в оцінках геологічний процес як природний, а ГВН – як науково–виробничий та його потреби.

Тому ЕГ належить до геологічних наук, що, на наш погляд, пояснюється наступними обґрунтуваннями. Корисну копалину можна розглядати з різних сторін, тобто як: природну речовину, що утворена в результаті далеко минулих процесів у земній корі (вивчає історична геологія); природну речовину (вивчає мінералогія – розділ геології, що вивчає мінерали, питання їх походження, кваліфікації); фізичне тіло з певними фізичними властивостями; природна речовина з певним хімічним складом, хімічними властивостями і т.д. Нами пропонується корисну копалину розглядати в якості виробничого об'єкта (економічного), тобто так званого предмета праці (поняття за економічною теорією), мінеральної сировини (для використання у виробництві промислової продукції).

Уточнимо, що ЕГ має вивчати не економіку надрочористування, геологорозвідувальних робіт, яку висвітлюють у геологічній літературі, не економіку праці персоналу, а економічні потреби, тобто відображені змістовно або в певних показниках, корисні копалини та їх родовища як виробничі об'єкти, оцінений стан корисних копалини та їх родовищ на предмет подальшої господарської та виробничої діяльності з корисними копалинами та їх родовищами (розробка, дорозвідка, експлуатація, видобування, переміщення, зберігання, збут).

Економічна геологія формує інформацію для подальшого визначення комплексу виробничих (техніко–економічних, економічних, фінансових та інших) показників геологічних підприємств (що здійснюють ГВН), гірничих підприємств (що видобувають корисні копалини), переробних підприємств (наприклад, металургійних, вуглетранспортних, енергетичних).

Змістовна сторона ЕГ відображає корисні копалини як: виробничі об'єкти (природні речовини) для НРВ; виробничі об'єкти, що розміщені в надрах (в конкретних родовищах) і тим самим наповнюють родовища як виробничі об'єкти, визначають потребу в ньому, утворюють виробниче середовище (кар'єр, свердловина); об'єкти подальшого виробничого призначення (залізна руда як сировина

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

для виплавки сталі); природні об'єкти для праці фахівців підприємств; природні об'єкти для розробки родовищ; природні об'єкти для застосування під час розробки технічних засобів (виробничої техніки для геологічної галузі); природні об'єкти для досліджень науковців геологічної галузі і т.д.

Розглянемо понятійний апарат ЕГ. В геологічній науці слова «треба» і «треби» пропонується застосовувати для вираження економічних понять ЕГ. До таких понять належать треби: корисні копалини як об'єкти виробничих потреб, виробничого застосування; родовища корисних копалин як виробничі об'єкти зі скупченням корисних копалин; геолого-економічна інформація про корисні копалини; геолого-економічна інформація про їх родовища. Застосування треб як економічних понять ЕГ не суперечить основному визначеню корисних копалин та їх господарського застосування (у матеріальному виробництві).

Розглянемо змістовну сторону ЕГ різних геологічних галузей. Так, геологія корисних копалин вивчає типи родовищ, методи їх пошуку і розвідки. Але ж типи родовищ можна розглядати змістовно як виробничі об'єкти, характеризувати різними показниками, тому числі економічними. Оскільки, по-перше, корисні копалини мають, як правило, по- дальше виробниче застосування, тому їх необхідно оцінювати як так звані, за економічною теорією, предмети праці. По-друге, родовище, яке експлуатується, знаходиться в користуванні гірничого підприємства, є виробничим об'єктом (економічним).

Показники, які застосовуються в ЕГ, пропонується називати геолого-економічними. Прикладами таких показників є обсяги розвіданих і не розвіданих корисних копалин, балансові запаси вугілля (тис. т), промислові запаси вугілля (тис. т) та ін. Економіко-геологічні показники логічно поділити на види: натуральні, вартісні, трудові. Натуральними показниками виражають розмір корисних копалин як природних об'єктів з економічним змістом у фізичних одиницях виміру (обсяг, довжина пласта, вага одиниці обсягу). Вартісними показниками виражають значимість економічних об'єктів (корисних копалин, їх родовищ, процесів з ними) у вартісному виразі (ціна, собівартість). За допомогою трудових показників оцінюють чисельність працівників, витрати їх праці та ін. (штатна структура, людино-дні). Показники також поділяються на кількісні, якісні, абсолютні і відносні, за іншими ознаками.

За згаданим стандартом при визнанні активів розвідки та оцінки активи оцінюються за собівартістю. Елементи собівартості цих активів постають наступними прикладами видатків, що можуть бути включені у первісну оцінку активів розвідки та оцінки (зазначено, що перелік не є вичерпним) наступні: а) придбання прав на розвідування (Пр); б) топографічні, геологічні, геохімічні та геофізичні дослідження (Д); в) пошуково-розвідувальне буріння (Б); г) опробування канавами (О); г') взяття проб та зразків (П); д) діяльність у зв'язку з оцінкою технічної здійсненості та комерційної доцільності видобування корисних копалин (Кд) та ін. Отже, первинна, наземої затратною, вартість (Пзв) активів визначається формулою:

$$Пзв = Пр + Д + Б + О + П + Кд \dots$$

Видатки, пов'язані з розробкою запасів корисних копалин, не визнаються як активи розвідки та оцінки.

Відповідно до ознаки ступеня вивчення родовища корисних копалин можуть проводитися такі геолого-економічні оцінки: початково оцінена ділянка надр; попередньо оцінені родовище корисних копалин; родовища корисних копалин, підготовлені до промислового освоєння; родовища корисних копалин, що перебувають в експлуатації. Прикладом відносного показника є наступний. У чорній і кольоровій металургії та й в інших галузях, пов'язаних з отриманням корисної речовини із сировини, використовуються коефіцієнти вилучення продукту з вихідної сировини ($K_{изв}$). Вони розраховуються як відношення ваги (обсягу) запланованого або фактично видобутого продукту ($B_{изв}$) до ваги або об'єму цього продукту, що міститься у вихідній сировині ($B_{сад}$):

$$K_{изв} = \frac{B_{изв}}{B_{сад}} \cdot 100\%.$$

За ступенем геологічної вивченості запаси поділяють на дві групи: розвідані й попередньо розвідані. До розвіданих зараховують запаси вугілля, кількість та якість, гідрогеологічні, гірничо-геологічні та інші умови залягання яких вивчені з повнотою, достатньою для розробки проектів будівництва гірничодобувних і збагачувальних підприємств.

Запаси й ресурси кам'яного вугілля, що характеризуються певними рівнями промислового значення, ступенями техніко-економічного та геологічного вивчення, розподіляють на класи. Вони ідентифікуються за допомогою міжнарод-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВІДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ного трипорядкового цифрового коду. У цьому коді позначають: розрядом одиниць групи запасів (ресурсів) за ступенем геологічного вивчення; десяткам – за ступенем їх техніко-економічного вивчення; сотням – за їх промисловим значенням.

До геолого-економічних, наприклад, належать показники запасів вугілля, його ціни, собівартості, кондиції. Наприклад, до конкретних геолого-економічних належать такі показники кам'яного вугілля: балансові запаси вугілля (тис. т), промислові запаси вугілля (тис. т), у тому числі, по категоріях ($A+B$), ($A+B+C_1$), (C_2), розрахункова собівартість 1 т рядового вугілля (грн), розрахункова ціна реалізації 1 т рядового вугілля (грн) та ін.

Кондиціями для підрахунку запасів кам'яного вугілля і горючих сланців додатково до наведених у «Положенні про порядок розробки та обґрунтування кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів твердих корисних копалин у надрах» встановлюються такі показники: «мінімальна потужність пластів (горючих сланців) у пласто-перетині, що визначається як сума потужностей вугільних пачок, внутрішньопластових породних прошарків та вуглистих порід, що залігають безпосередньо в покрівлі або підошві пласта, що неминуче залучаються до видобутку; мінімальна потужність внутрішньопластових породних прошарків, що в зонах розщеплення розділяють пласт на об'єкти самостійної розробки; максимальна зольність вугілля по пластоперетину з урахуванням засмічення породами внутрішньопластових, покривних та підошовних вуглистих прошарків та неминуче залучаються до видобутку; мінімальна довжина не порушеного виймкового стовпа; граничне співвідношення потужностей розкривних порід і корисної копалини» [9, с. 24]. Ці показники нами розглядаються як геолог-економічні, оскільки відображають виробничі показники шахт, економічні умови видобування вугілля і т. д.

До того ж розвідка й освоєння вугленосних басейнів і родовищ здійснюються послідовно окремими частинами (ділянками) із запасами вугілля. Цим забезпечується робота, тобто виробнича діяльність, гірничодобувних підприємств в межах, обґрунтованих вивченими геологічними особливостями родовищ та техніко-економічними розрахунками.

Паралельно економіко-геологічними проводяться оцінки відповідності наявного в межах родовищ вмісту тих речовин, що негативно впливають на довкілля і здоров'я людей під час

видобування, переробки й використання корисних копалин, вимогам стандартів, нормативів, лімітів, санітарно-гігієнічних норм і правил, затверджених у встановленому порядку.

Проводяться також оцінки відповідності практики складування відходів виробництва вимогам стандартів, нормативів, лімітів, санітарно-гігієнічних норм і правил, затверджених у встановленому порядку. Тому до сфери ЕГ належать геолого-економічні дослідження, виконання оцінок екологічних наслідків розробки родовищ корисних копалин та їх господарського застосування.

Крім геолого-економічних інших, нами виділяються факторні показники (як їх пропонується називати), тобто показники, від яких залежать економічні. До таких належать, наприклад, калорійність кам'яного вугілля, зольність видобутого вугілля (%). Від них залежить ціна кам'яного вугілля як товару.

Висновки

Таким чином, геологічне вивчення надр логічно розглядати як процес локального виокремлення й вартісної оцінки корисних копалин як геологічних об'єктів народного багатства.

Економічну геологію необхідно теоретично і практично розглядати як геологічну науку, що віддзеркалює економічну сторону геологічних об'єктів та процесів з ними. Тобто вона досліджує економічні потреби геологічного походження. Корисні копалини розглядаються в якості виробничого об'єкта, мінеральної сировини (для використання у виробництві промислової продукції). ЕГ має вивчати економічні потреби, тобто відображені змістовно або в певних показниках, корисні копалини та їх родовища як виробничі об'єкти, на предмет подальшої господарської та виробничої діяльності з корисними копалинами та їх родовищами. Економічна геологія формує інформацію для визначення комплексу виробничих (техніко-економічних, економічних, фінансових та інших) показників геологічних підприємств (що здійснюють ГВН), гірничих підприємств (що видобувають корисні копалини), переробних підприємств (наприклад, металургійних, вуглетранспортних, енергетичних). Змістовна сторона ЕГ відображає корисні копалини як виробничі об'єкти (природні речовини) для НРВ, для промислового їх використання. Власні показники, які застосовуються в економічній геології, пропонується називати геолого-економічними показниками.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Окремо відмітимо, що економічна геологія досліджує результати вивчення надр з позицій надрокристувачів, а фіскальна геологія – з позиції держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. –К.: Велес, 2006. – 48 с.
2. Гуреєв М.М. Геолого–економічна оцінка залізорудної бази Українського щита для прямого відновлення заліза : Дис... канд. наук: 04.00.19. – 2008.
3. Малюк Б.І., Бобров О.Б., Красножон М.Д. Надрокористування у країнах Європи і Америки: Довідкове видання. – К.: Географіка, 2003. – 197 с
4. Основи економічної геології: Навч. посіб. для студ. геол. спец. вищ. закл. освіти / М.М. Коржнев, В.А. Михайлов, В.С. Міщенко та ін. – К.: «Логос», 2006. – 223 с.: іл. – Бібліогр.: С.218 – 222.
5. Рудько Г.І., Литвинюк С.Ф., Ловінюков В.І. Геолого–економічна оцінка вугільних родовищ України / Мінеральні ресурси України. – 2012. – № 3. – С. 23 – 28.
6. Сучасні проблеми геолого–економічної оцінки та розвитку вітчизняної мінерально–сировинної бази/ Збірник статей за матеріалами постійно діючого семінару. – К.: Обрій, 2010. – 134 с.
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 6 (МСФЗ 6) «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин» / Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_k52
8. Сучасний тлумачний словник української мови: 50 000 слів/ За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «ШКОЛА», 2006. – 832 с.
9. Положення про порядок розробки та обґрунтування кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів твердих корисних копалин у надрах, затверд. наказом ДКЗ України № 300 від 07.12.2005 р.
10. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин»: Наказ Міністерства фінансів України від 26 серпня 2008 року № 1090. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 вересня 2008 р. за № 844/15535

УДК 338.488.2:640.4:339.137:005.33

П.П. ГАВРИЛКО,

к.е.н., професор, директор Ужгородського торговельно–економічного інституту
Київського національного торговельно–економічного університету

А.В. КОЛОДІЙЧУК,

к.е.н., доцент, Ужгородський торговельно–економічний інститут
Київського національного торговельно–економічного університету

Базові орієнтири забезпечення конкурентоспроможності підприємств готельного бізнесу

У статті наведена класифікація засобів розміщення, яка передбачає їхнє перегрупування за критерієм пріоритетності послуг, що вони надають. Визначена сутність підприємств готельного бізнесу. Виділено основні властивості готельних послуг. Окреслено основні проблеми сучасного готельного бізнесу. Визначено, що готельні мережі є найбільш перспективний інноваційний напрямок розвитку готельного бізнесу і розкрито сутність поняття «готельна мережа». Розглянуто три підходи до визначення категорії «конкурентоспроможність підприємства», зокрема компаративний, ресурсний та системний. Дано визначення також сутності поняття «конкурентоспроможність підприємства готельного бізнесу». Обґрунтовано два основні типи конкурентних переваг: низькі витрати і спеціалізація.

Ключові слова: підприємство готельного бізнесу, конкурентоспроможність, ринок, конкурентна перевага, стратегія, готельний бізнес, конкуренти, споживачі.

П.П. ГАВРИЛКО,

к.э.н., профессор, директор Ужгородского торгово–экономического института
Киевского национального торгово–экономического университета

А.В. КОЛОДІЙЧУК,

к.э.н., доцент, Ужгородский торгово–экономический институт
Киевского национального торгово–экономического университета

Базовые ориентиры обеспечения конкурентоспособности предприятий гостиничного бизнеса

В статье приведена классификация средств размещения, которая предусматривает их пе-